

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

**Ю.О. РАСПОПОВА
О.Л. ЄРЬОМІНА**

**ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ
Частина 1. Основні засади оподаткування в Україні**

Друкується за Планом видань навчальної та методичної літератури,
затвердженим Вченою радою НМетАУ
Протокол № 2 від 05.02.2018

Дніпро НМетАУ 2018

УДК 658:336.221(075.8)

Распопова Ю.О., Єрьоміна О.Л. Оподаткування підприємств. Частина 1. Основні засади оподаткування в Україні: Навчальний посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2018. – 44 с.

Перша частина «Основні засади оподаткування в Україні» навчального посібника «Оподаткування підприємств» містить матеріал за змістом першого та другого модулів робочої програми відповідної дисципліни. Розкриті методологічні засади оподаткування та особливості адміністрування податків (зборів) в Україні.

Наведені завдання для самоперевірки знань, отриманих при вивченні тем дисципліни.

Призначений для студентів спеціальності 071 – облік і оподаткування (бакалаврський рівень).

Іл. 2. Табл.: 12. Бібліогр.: 20 найм.

Друкується за авторською редакцією.

Відповідальний за випуск В.Д. Зелікман, канд. техн. наук, доц.

Рецензенти: О.В. Чернецька, канд. екон. наук, доц.

(Дніпропетровський державний агроекономічний університет)

М.В. Куцинська, канд. екон. наук

(Український державний хіміко-технологічний університет)

© Національна металургійна академія України, 2018

© Распопова Ю.О. Єрьоміна О.Л., 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ.....	5
1.1. Економічна сутність оподаткування.....	5
1.2. Нормативно-правові засади податкової системи України.....	7
1.3. Принципи оподаткування в Україні.....	9
1.4. Види податків (зборів) в Україні.....	10
1.5. Складові, що визначаються під час встановлення податку (збору).....	13
1.6. Завдання для самоперевірки.....	15
1.6.1. Контрольні запитання.....	15
1.6.2. Практичні завдання.....	16
2. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ (ЗБОРІВ).....	18
2.1. Правові взаємовідносини суб'єктів податкового процесу.....	18
2.2. Податкова звітність та строки сплати податкового зобов'язання.....	19
2.3. Вимоги до підтвердження даних, визначених у податковій звітності.....	23
2.4. Види перевірок та порядок їх проведення.....	25
2.5. Відповідальність суб'єктів податкового процесу.....	33
2.6. Завдання для самоперевірки.....	38
2.6.1. Контрольні запитання.....	38
2.6.2. Практичні завдання.....	39
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	41
Додаток А Декларація акцизного податку (фрагмент).....	43

ВСТУП

Основним джерелом формування бюджету країни є надходження від податків та зборів, значна частка яких отримується від результатів діяльності суб'єктів господарювання – підприємств. Тому позитивним фактором економічного розвитку країни є активізація підприємницької діяльності. Одним із державних інструментів стимулювання діяльності підприємств є створення сприятливих умов оподаткування. А правильний вибір системи оподаткування та прогнозування можливих ризиків у цій сфері забезпечує підприємству в ринкових умовах стабільне становище. Отже, отримання студентами-обліковцями знань про оподаткування підприємств є актуальним завданням навчального процесу.

Дисципліна «Оподаткування підприємств» входить до циклу дисциплін навчального плану бакалаврів спеціальності 071 – облік і оподаткування. Метою вивчення цієї дисципліни є формування у студентів системи знань, необхідних для формування податкової політики в умовах підприємств України.

Перша частина навчального посібника містить матеріал, що розкриває зміст першого та другого модулів дисципліни «Оподаткування підприємств». Зокрема, розкриті питання щодо методологічних засад оподаткування та адміністрування податків (зборів) в Україні. Опанування матеріалу, викладеному в даному навчальному посібнику, дозволить студенту:

- усвідомити методологічні засади оподаткування підприємств;
- ознайомитися з основами податкової системи України;
- визначити правові взаємовідносини та відповідальність суб'єктів податкового процесу;
- ознайомитися з податковою звітністю, порядком та строками її подання й сплати податкових зобов'язань;
- отримати необхідну інформацію про види перевірок підприємств;
- використати набуті знання на практиці.

Дисципліна «Оподаткування підприємств» базується на знаннях студентів, отриманих при вивченні дисциплін «Мікроекономіка», «Економіка підприємств», «Фінансовий облік I», «Фінансовий облік II», «Облікова політика». Набуті знання та вміння будуть необхідні студентам при вивченні дисциплін «Облік і звітність в оподаткуванні», «Звітність підприємств».

1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Економічна сутність оподаткування

За всю свою історію людство не винайшло кращого інструмента регулювання фінансових відносин між державою і суспільством, ніж податки. Незалежно від того, яку модель соціально – економічного розвитку обирає держава та які політичні сили перебувають при владі, податки – це обов'язковий елемент фінансової системи держави.

Початковим етапом виникнення податків як економічної категорії постало формування держав та перехід від натурального господарства до грошового вираження. Складності розгляду природи податків полягають у тому, що податки – це одночасно економічне, господарське й політичне явище.

Дослідження в історичному розвитку економічної думки трактування поняття «податок» (таблиця 1.1) дозволить усвідомити сутність оподаткування.

Таблиця 1.1

Основні теоретичні уявлення сутності поняття «податок»

Автор	Визначення поняття
1	2
Ж. Сімонді [2], 1 половина 19 ст.	Податок – жертва і в той же час благо, якщо послуги держави за рахунок цієї жертви приносять нам користь.
Д. Мілль [3], 2 половина 19 ст.	Податок – плата з боку виробництва за забезпечення нормальних умов господарювання.
С.Ю. Вітте [4], початок 20 ст.	Податки – це встановлені законом обов'язкові грошові внески населення на задоволення державних потреб.
Радянська фінансова енциклопедія [5], 1924 р.	Податки – примусові збори, що стягуються з населення на відомій території, на встановлених законом підставах, з метою покриття загальних потреб держави.
Дж. Кейнс [6], 1948 р.	Податки в сутності – це вбудовані стабілізатори ринкової економіки.
С. Фішер [7], 1978р.	Податки – це наша плата за цивілізованість суспільства.

Продовження таблиці 1.1

1	2
К. Макконнелл, С. Брю [8], 1992 р.	Податок – примусова виплата уряду домогосподарством або фірмою грошей (або передача товарів і послуг), в обмін на які домогосподарство або фірма безпосередньо не отримують товари або послуги .
Тлумачний і фінансовий словник [9], 1994 р	Податок – обов'язкове та безоплатне (в прямому сенсі) вилучення коштів, що здійснюється державою або місцевими органами влади для фінансування суспільних витрат.
Сучасна економічна Енциклопедія [10], 2002 р.	Податок – обов'язковий платіж, який справляється у державний (місцевий) бюджет з фізичних та юридичних осіб.
Податковий кодекс України [1], 2011р.	Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу.

Отже, на ранніх етапах розвитку економічної думки під податком розуміли безеквівалентний платіж, тобто громадяни, які сплатили його, не отримували натомість від держави ні благ, ні особливих прав. На сучасному етапі стан оподаткування залежить від соціально-економічних умов у країні й цілей, які стоять перед суспільством, а також регулює формування фінансових ресурсів держави на різних рівнях. Більшість формулювань податку включають одну спільну рису – всі вони вказують на індивідуальну безоплатність цього платежу, що означає спростовування обов'язку держави відшкодувати понесені витрати в будь-якому вигляді в повному розмірі конкретному платнику податків.

Таким чином, **податок**, як економічно-правова категорія, це обов'язковий грошовий внесок з фізичних та юридичних осіб у державний (місцевий) бюджет, за умови, що даний платіж безпосередньо входить у податкову систему держави й на встановлених чинним податковим законодавством підставах, з метою фінансування загальних економічно-соціальних потреб держави та її громадян.

Податкова система – сукупність податків, які встановлені законодавчою владою й стягуються виконавчими органами. Податкова система є найважливішим елементом ринкової економіки.

Для усвідомлення сутності податку як економічної категорії необхідно ознайомитися з його основними функціями. Розвиток податкової системи історично визначив такі **основні функції податків - фіскальну, регулюючу, стимулюючу та контрольну**.

Сутність **фіскальної функції** податкової системи полягає в тому, що держава за рахунок надходжень необхідних коштів до бюджетів різних рівнів намагається покрити загальнодержавні витрати.

Виконання **регулюючої функції** досягається шляхом керування держави потоками інвестицій в окремі галузі чи виробників, що забезпечується наданням їм пільг з оподаткування.

Реалізація **стимулюючої функції** визначає напрями розвитку окремих видів господарської діяльності. Дієвість цієї функції забезпечується за рахунок зміни об'єкта оподаткування чи розмірів ставок податків, зменшення бази оподаткування, раціонального застосування пільг і санкцій тощо.

Контролююча функція забезпечує контроль за своєчасністю та повнотою сплати податків їх платниками.

1.2. Нормативно-правові засади податкової системи України

Згідно зі статтею 3 [1], нормативно-правовими документами, що регламентують податкову систему України є:

- Конституція України;
- Податковий кодекс України;
- Митний кодекс України та інші закони з питань митної справи у частині регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з оподаткуванням ввізним або вивізним митом операцій з переміщення товарів через митний кордон України (далі – закони з питань митної справи);
- чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і якими регулюються питання оподаткування;
- нормативно-правові акти, прийняті на підставі та на виконання [1] й законів з питань митної справи;

– рішення органів місцевого самоврядування з питань місцевих податків та зборів, прийнятих за правилами, встановленими [1].

Основним з наведених документів, що регламентує більшість питань з оподаткування в нашій країні, є Податковий кодекс України [1]. Даний нормативно-правовий документ, за виключенням деяких положень, набув чинності з 01 січня 2011 р. й на сьогодні він містить зміни, внесені Верховною Радою України.

Зокрема, Податковий кодекс України [1] регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків (зборів), а саме, визначає:

- перелік податків (зборів), що справляються в Україні;
- порядок адміністрування податків (зборів);
- платників податків (зборів), їх права та обов'язки;
- компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків;
- відповідальність за порушення податкового законодавства;
- функції та правові основи діяльності контролюючих органів і центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізацію державної фінансової політики.

Оскільки студенти при вивченні дисципліни «Оподаткування підприємств», головним чином, будуть працювати з Податковим кодексом України, то слід ознайомитись з його побудовою. Податковий кодекс України, як нормативно-правовий документ, за своєю структурою поділяється на:

- розділи в межах яких визначаються окремі глави;
- статті, які деталізуються пунктами та підпунктами (наприклад, під кодом 20.1.14 слід розуміти підпункт 14 пункту 1 статті 20).

Статті за їх змістом включаються до певних розділів та глав Податкового кодексу, але мають наскрізну через весь кодекс нумерацію не пов'язану з нумерацією розділів (глав). Наприклад, стаття 62 «Способи здійснення податкового контролю» включена до глави 5 «Податковий контроль» розділу II «Адміністрування податків, зборів, платежів» [1].

1.3. Принципи оподаткування в Україні

Принципи на яких ґрунтується податкове законодавство України сформульовані в статті 4 [1]. Саме дотримання таких принципів (таблиця 1.2) забезпечує функціонування податкової системи нашої країни.

Таблиця 1.2

Принципи оподаткування

Назва принципу	Сутність
1	2
<i>Загальність оподаткування</i>	кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені [1] та законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями [1]
<i>Рівність усіх платників перед законом</i>	недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу
<i>Невідворотність настання визначеної законом відповідальності</i>	у разі порушення податкового законодавства настає невідворотна відповідальність за ці порушення
<i>Презумпція правомірності рішень платника податку</i>	в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу

Продовження таблиці 1.2

1	2
<i>Фіскальна достатність</i>	встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями
<i>Соціальна справедливість</i>	установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків
<i>Економічність оподаткування</i>	установлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування
<i>Нейтральність оподаткування</i>	установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків
<i>Стабільність</i>	зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року
<i>Рівномірність та зручність сплати</i>	установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками
<i>Єдиний підхід до встановлення податків та зборів</i>	визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку

1.4. Види податків (зборів) в Україні

Оскільки засади оподаткування регулюються положеннями Податкового кодексу України [1], то далі в навчальному посібнику визначення основних

понять буде здійснюватися відповідно до цього нормативно-правового документа.

Податок – обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до [1].

Збір (плата, внесок) – обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб органами державного чи місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значних дій.

Різноманітність видів податків (зборів) можна простежити в розвитку різних класифікаційних ознак (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація податків (зборів) за основними ознаками

Класифікаційні ознаки	Види податків (зборів)
<i>За формою оподаткування</i>	прямі
	непрямі
<i>За рівнем бюджетів щодо надходження</i>	загальнодержавні
	місцеві
<i>За економічним змістом об'єкта оподаткування</i>	прибуткові (доходні)
	майнові
	ресурсні (рентні)
<i>За методами встановлення відсоткових ставок</i>	прогресивні
	регресивні
	пропорційні
<i>За суб'єктами оподаткування</i>	з юридичних осіб
	з фізичних осіб
	змішані
<i>За країною походження суб'єктів оподаткування</i>	з резидентів
	з нерезидентів
<i>За періодичністю стягнення</i>	разові
	систематичні

Загальнодержавні податки (збори) є обов'язковими до сплати на усій території України. **Місцеві податки (збори)** встановлюються в межах

граничних розмірів ставок, визначених [1], рішеннями відповідних територіальних громад і є обов'язковими до сплати на території таких громад. Сукупність загальнодержавних та місцевих податків (зборів), що справляються в установленому [1] порядку, становить *податкову систему України*. Ця система складається з таких податків і зборів (рисунки 1.1 та 1.2).

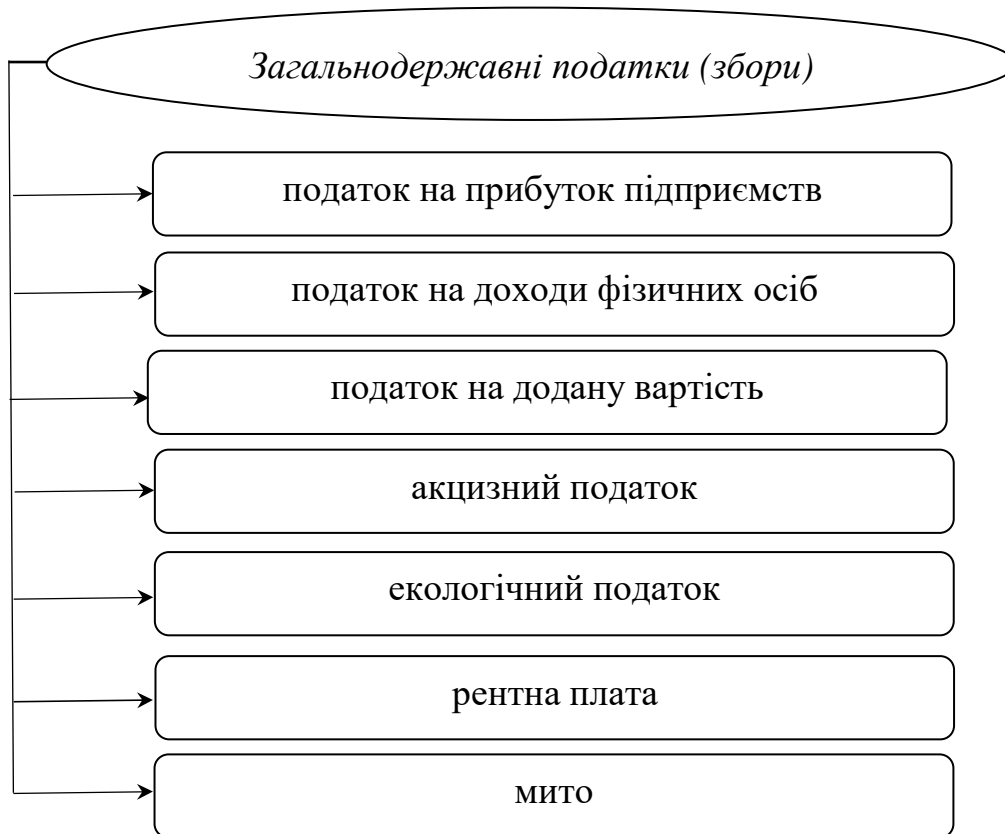

Рис. 1.1 - Склад загальнодержавних податків (зборів)

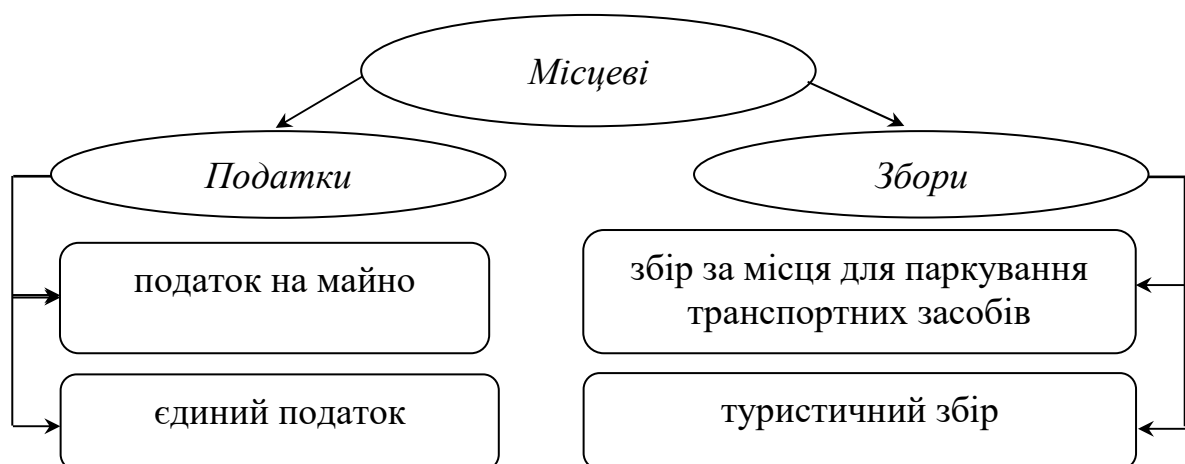

Рис. 1.2 - Склад місцевих податків (зборів)

Податковим кодексом України [1] також встановлюються *спеціальні податкові режими* – система заходів, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів. Такий режим може передбачати особливий порядок визначення елементів податку (збору), звільнення від їх сплати. На сьогодні до спеціальних режимів відносять спрощену систему оподаткування й обліку звітності, за якої працюють платники єдиного податку.

Слід зазначити, що загальнодержавні та місцеві податки (збори), справляння яких не передбачено Податковим кодексом України [1], нарахуванню та сплаті не підлягають.

1.5. Складові, що визначаються під час встановлення податку (збору)

Обов'язкові елементи, що визначаються під час встановлення податку (збору) наведені в таблиці 1.4.

Крім зазначених в таблиці 1.4 елементів встановлення податку (збору) необхідно мати уявлення про такі пов'язані з ними поняттями.

Одиниця виміру бази оподаткування – конкретна вартісна, фізична або інша характеристика бази оподаткування або її частини, щодо якої застосовується ставка податку.

Таблиця 1.4

Обов'язкові елементи щодо встановлення податку (збору) [1]

Елементи щодо встановлення податку (збору)	Визначення сутності
1	2
<i>Платники податку</i>	фізичні і юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з [1] або податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів згідно з цим кодексом.

Продовження таблиці 1.4

1	2
<i>Об'єкт оподаткування</i>	товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку.
<i>База оподаткування</i>	фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання.
<i>Ставка податку</i>	розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування.
<i>Порядок обчислення податку</i>	обчислення суми податку здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням відповідних коефіцієнтів
<i>Податковий період</i>	встановлений [1] період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів.
<i>Строк та порядок сплати податку</i>	період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений у порядку, визначеному податковим законодавством. Строк сплати податку та збору обчислюється роками, кварталами, місяцями, декадами, тижнями, днями або вказівкою на подію, що повинна настати (відбутися).

1	2
<i>Строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку</i>	період, що розпочинається з моменту закінчення податкового звітного періоду і завершується поданням податкової звітності до контролюючих органів в порядку, визначеному [1].

Базова (основна) ставка податку – ставка, що визначена для окремого податку відповідним розділом [1]. У деяких випадках під час обчислення одного і того ж самого податку можуть використовуватися декілька базових (основних) ставок.

Гранична ставка податку – максимальний або мінімальний розмір ставки за певним податком, встановлений [1].

Абсолютна (специфічна) ставка податку – ставка, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної одиниці виміру бази оподаткування.

Відносна (адвалорна) ставка податку – ставка, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється у відсотковому або кратному відношенні до одиниці вартісного виміру бази оподаткування.

Податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку (збору), сплата ним податку (збору) в меншому розмірі за наявності підстав, визначених у [1]. Податкова пільга надається шляхом: податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку (збору); зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку (збору); встановлення зниженої ставки податку (збору); звільнення від сплати податку (збору).

1.6. Завдання для самоперевірки

1.6.1. Контрольні запитання

1. Яка з функцій податкової системи забезпечує нагромадження капіталу в різних сферах економіки?

2. Який з принципів податкового законодавства України забезпечує установлення податків відповідно до платоспроможності їх платників?

3. Який вид обов'язкового платежу здійснює платник у разі отримання спеціальної вигоди?

4. Виконання якої функції податкової системи досягається за рахунок участі держави у відтворювальному процесі шляхом керування податками інвестицій в окремі галузі ?

5. До якого бюджету сплачується єдиний податок?

6. Розкрийте сутність принципу «Економічність оподаткування».

7. Які види податків (зборів) встановлені в Україні?

8. Від чого залежить величина податку на прибуток?

9. Яким принципом забезпечується недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації?

10. До якого виду податків відноситься акцизний податок?

11. Що розуміють під спеціальним податковим режимом?

12. Які обов'язкові елементи визначаються під час встановлення податку (збору)?

1.6.2. Практичні завдання

Завдання 1.1. На основі результатів огляду нормативної та спеціальної літератури усвідомити різноманітність видів податків, їх сутність та удосконалити класифікацію, наведену в таблиці 1.3. Відповідь оформити у вигляді таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Класифікація видів податків

Ознака класифікації	Вид податку	Сутність виду податку	Приклад конкретного податку
.....
.....

Завдання 1.2. На основі узагальнення результатів огляду наукових джерел дослідити історичний аспект виникнення та формування податкової

системи України. Результати досліджень оформити у вигляді комп'ютерної презентації.

Завдання 1.3. Ознайомившись зі змістом статті 14 [1] визначити сутність понять: звичайна ціна; гудвіл; пов'язані особи; хронометраж; ринкова ціна; амортизація; основні засоби; нерезидент; кредитор; товари; квас «живого бродіння»; самозайнята особа; податковий агент; операційний (банківський) день. Результати оформити у вигляді таблиці.

2. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ (ЗБОРІВ)

2.1. Правові взаємовідносини суб'єктів податкового процесу

Суб'єктами податкового процесу вважаються:

– *платники податків (зборів)* (див. таблицю 1.4);

– *податкові агенти* – особа, на яку Податковим кодексом України [1] покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків;

– *контролюючі органи* – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову, митну політику, а також з адміністрування єдиного внеску, політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, з питань сплати єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на нього та його територіальні органи.

Слід зазначити, що далі по тексту під платниками податків та податковими агентами будуть розумітися юридичні особи – підприємства.

Правовідносини між платниками податків (податковими агентами) та контролюючими органами регулюються положеннями II розділу [1] «Адміністрування податків, зборів, платежів». Права контролюючих органів визначені статтею 20 [1]. При цьому обов'язки та відповідальність щодо контролюючих органів покладається на їх посадових осіб (стаття 21 [1]). Обов'язки платників податків визначені статтею 16, їх права – статтею 17 [1].

Платник податків зобов'язаний стати на облік у відповідних контролюючих органах за основним та неосновним місцем обліку, повідомляти про всі об'єкти оподаткування і об'єкти, пов'язані з оподаткуванням, контролюючі органи за основним місцем обліку згідно з порядком обліку платників податків, визначеному статтею 63 [1]. Взяття на облік платників податків - юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів здійснюється після їх державної реєстрації чи включення відомостей про них до відповідних державних реєстрів. Облік платників податків у контролюючих органах ведеться за податковими номерами.

У разі виникнення у платника податків проблем з питань практичного застосування окремих норм податкового законодавства, він згідно статті 52 [1]

може звернутися до контролюючого органу за індивідуальною **податковою консультацією**. Така консультація для платника податків є безоплатною та повинна бути надана йому протягом 25 календарних днів з моменту звернення.

За вибором платника податків індивідуальна податкова консультація може бути надана в **усній або письмовій формі**. Індивідуальна податкова консультація, що надається в письмовій формі, повинна обов'язково містити:

- назву - податкова консультація;
- реєстраційний номер в єдиній базі індивідуальних податкових консультацій;
- опис питань, що порушуються платником податків, з урахуванням фактичних обставин, зазначених у зверненні платника податків;
- обґрунтування застосування норм законодавства;
- висновок з питань практичного використання норм законодавства.

Індивідуальна податкова консультація, надана в письмовій формі, підлягає реєстрації в єдиній базі індивідуальних податкових консультацій та розміщенню на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову та митну політику, без зазначення найменування платника податків, коду згідно з ЄДРПОУ та його податкової адреси.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, проводить періодичне узагальнення індивідуальних податкових консультацій, а також аналізує обставини, що свідчать про неоднозначність окремих норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, шляхом надання **узагальнюючих податкових консультацій**, які затверджуються наказом цього органу. Такі консультації підлягають оприлюдненню на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, протягом п'яти календарних днів з дня їх надання.

2.2. Податкова звітність та строки сплати податкового зобов'язання

Податковою звітністю в [1] визнано податкову декларацію.

Податкова декларація (розрахунок, звіт) – документ, що подається платником податків контролюючому органу у строки, встановлені законом, на

підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податкового зобов'язання або відображаються обсяги операції (операцій), доходів (прибутків), щодо яких податковим та митним законодавством передбачено звільнення платника податку від обов'язку нарахування і сплати податку і збору, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку.

Невід'ємною частиною податкової декларації є відповідні до неї додатки. Слід зазначити, що підприємства – платники податку на прибуток повинні, разом з податковою декларацією та додатками до неї, подавати і квартальну або річну фінансову звітність.

Податкові декларації разом із додатками є типовими формами, затвердженими центральним органом виконавчої влади, зокрема Наказами Міністерства фінансів України. Але, якщо платник податків вважає, що типова форма податкової декларації збільшує (зменшує) його податкові зобов'язання з будь-якого податку (збору), всупереч нормам [1], то він має право зазначити цей факт у спеціально відведеному в декларації місці. У разі необхідності платник податків може подати разом з податковою декларацією доповнення до неї, складені за довільною формою, що вважатиметься невід'ємною частиною податкової декларації. Таке доповнення повинно бути обґрунтованим і тому оформлюється разом з поясненням мотивів його подання. Платник податків, який подає звітність в електронній формі, подає таке доповнення в електронній формі.

Згідно зі статтею 48 [1] податкова декларація складається за формою, затвердженою в порядку, визначеному чинним законодавством й повинна містити необхідні обов'язкові реквізити та відповідати нормам і змісту відповідних податку та збору.

Обов'язкові реквізити – це інформація, яку повинна містити форма податкової декларації та за відсутності якої документ втрачає визначений [1] статус із настанням передбачених законом юридичних наслідків.

Податкова декларація повинна містити такі обов'язкові реквізити:

- тип документа (звітний, уточнюючий, звітний новий);
- звітний (податковий) період, за який подається податкова декларація;
- звітний (податковий) період, що уточнюється (для уточнюючого розрахунку);

– повне найменування (прізвище, ім'я, по батькові) платника податків згідно з реєстраційними документами;

– код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) або податковий номер;

– реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);

– місцезнаходження (місце проживання) платника податків;

– найменування контролюючого органу, до якого подається звітність;

– дата подання звіту (або дата заповнення - залежно від форми);

– інформація про додатки, що додаються до податкової декларації та є її невід'ємною частиною;

– ініціали, прізвища та реєстраційні номери облікових карток або інші відомості, визначені в абзаці сьомому цього пункту, посадових осіб платника податків;

– підписи платника податку - фізичної особи та/або посадових осіб платника податку, засвідчені печаткою платника податку (за наявності).

У окремих випадках, коли це відповідає сутності податку або збору та є необхідним для його адміністрування, форма податкової декларації додатково може містити такі обов'язкові реквізити:

– відмітка про звітування за спеціальним режимом;

– код виду економічної діяльності (КВЕД);

– код органу місцевого самоврядування за КОАТУУ;

– індивідуальний податковий номер згідно з даними реєстру платників податку на додану вартість за звітний (податковий) період;

– дата та номер рішення про включення неприбуткової організації до Реєстру неприбуткових установ та організацій;

– ознака неприбутковості організації;

– повне найменування нерезидента;

– місцезнаходження нерезидента;

– назва та код держави резиденції нерезидента.

Достатнім підтвердженням справжності документа податкової звітності є наявність оригіналу підпису уповноваженої особи на документі у паперовій

формі або наявність в електронному документі електронного цифрового підпису платника податку. Отже, податкова декларація повинна бути підписана керівником платника податків (або уповноваженою особою), а також особою, яка відповідає за ведення бухгалтерського обліку та подання податкової декларації до контролюючого органу. У разі ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та подання податкової декларації здійснюється безпосередньо його керівником, то декларація підписується тільки ним. Якщо податкова декларація подається податковими агентами – юридичними особами, вона повинна бути підписана керівником такого агента та особою, яка відповідає за ведення бухгалтерського обліку та подання податкової декларації такого агента

Податкова звітність не визначається чинною за відсутністю підписів та будь-якого обов'язкового реквізиту і тому в контролюючих органах не буде прийнятою. Це важливий момент, оскільки звітність може бути відправлена поштою або в електронній формі, і платник може запізно вже дізнатися, що його звітність не була прийнятою.

Порядок подачі податкової декларації до контролюючого органу платник податків обирає самостійно у зручній для нього спосіб, а саме:

- передає самостійно або уповноваженою на це особою;
- надсилає поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення;
- передає засобами електронного зв'язку в електронній формі відповідно до вимог чинного законодавства.

Податкова декларація подається до контролюючого органу за звітний (податковий) період в строки, що зазначені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Строки подання податкових декларацій до контролюючих органів

Звітний (податковий) період	Період подання
<i>Календарний місяць</i>	протягом 20 днів що настають за останнім календарним днем звітного місяця
<i>Календарний квартал (півріччя)</i>	протягом 40 днів що настають за останнім календарним днем звітного кварталу (півріччя)
<i>Календарний рік</i>	протягом 60 днів що настають за останнім календарним днем звітного року

Платник податків самостійно обчислює суму *податкового зобов'язання*, яку зазначає у податковій декларації, що подається контролюючому органу у встановлені строки. Суму зазначеного податкового зобов'язання, в поданій податковій декларації, платник податків згідно зі статтею 57 [1] повинен сплатити протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання декларації. Суму податкового зобов'язання, визначену у митній декларації, платник податків зобов'язаний сплатити до/або на день подання митної декларації. Податковий агент сплачує суму податкового зобов'язання (суму нарахованого (утриманого) податку) у строки, передбачені окремими статтями [1].

Суми штрафних санкцій та пені, що нараховані контролюючим органом необхідно сплатити протягом 10 днів, що настають за днем отримання податкового повідомлення-рішення, крім випадків, коли протягом такого строку такий платник податків розпочинає процедуру оскарження рішення контролюючого органу.

Податковим законодавством для платника податків передбачена можливість виправлення в майбутніх податкових періодах помилок, що були ним самостійно виявлені в раніше поданих податкових деклараціях (наприклад, не вірно визначені фінансові результати діяльності, сума податкових зобов'язань тощо). В такому випадку, згідно зі статтею 50 [1], платник податків може виправити помилки такими способами:

- надіслати до контролюючого органу *уточнюючий розрахунок* до такої декларації і сплатити суму виявленої недоплати та штраф у розмірі 3 % від цієї суми до подання такого розрахунку;

- відповідні уточнені показники зазначити у складі податкової декларації за будь-який наступний податковий період, протягом якого такі помилки були виявлені зі збільшенням податкового звітнього зобов'язання на суму виявленої недоплати та штраф у розмірі 5 % від цієї суми.

2.3. Вимоги до підтвердження даних, визначених у податковій звітності

Вимоги до підтвердження даних, визначених у податковій звітності визначені у статті 44 [1]. Так, для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з

визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством.

Платникам податків забороняється формування показників податкової звітності, митних декларацій на підставі даних, не підтверджених вищевказаними документами

Для обрахунку об'єкта оподаткування платник податку на прибуток використовує дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо доходів, витрат та фінансового результату до оподаткування.

Платники податку, які відповідно до [11] застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності, ведуть облік доходів і витрат та визначають об'єкт оподаткування з податку на прибуток за такими стандартами з урахуванням положень цього Кодексу. Такі платники податку при застосуванні положень цього Кодексу, в яких міститься посилання на положення (стандарти) бухгалтерського обліку, застосовують відповідні міжнародні стандарти фінансової звітності.

Підприємства – платники єдиного податку, ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат з метою обрахунку об'єкта оподаткування за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Платники податків зобов'язані забезпечити зберігання документів, не менш як 1095 днів (3 роки) з дня подання податкової звітності, для складення якої вони були використані, а у разі її неподання – з граничного терміну подання такої звітності.

Облікові документи, що пов'язані з предметом перевірки, проведенням процедури адміністративного оскарження прийнятого за її результатами податкового повідомлення-рішення або судового розгляду, повинні зберігатися до закінчення перевірки та передбаченого законом строку оскарження прийнятих за її результатами рішень та/або вирішення справи судом, але не менше вищевказаних строків (1095 днів).

У разі втрати, пошкодження або дострокового знищення документів, платник податків зобов'язаний у *п'ятиденний строк* письмово повідомити

орган державної податкової служби за місцем обліку та митний орган, яким було здійснено митне оформлення відповідної митної декларації.

Відновити втрачені документи платник повинен протягом 90 календарних днів з дня, що настає за днем надходження повідомлення до органу державної податкової служби, митного органу.

2.4. Види перевірок та порядок їх проведення

З метою контролю дотримання платниками податків (зборів) податкового законодавства контролюючі органи проводять відповідні перевірки, види та порядок проведення яких регулюються положеннями глави 8 (статті 75-82) [1].

Так, контролюючі органи мають право проводити такі види перевірок: камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні, невиїзні) та фактичні. Їх особливості проведення наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Види перевірок

Вид перевірки	Предмет перевірки
1	2
<i>Камеральна</i>	<ul style="list-style-type: none">– підтвердження достовірності даних, зазначених у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків та даних системи електронного адміністрування ПДВ, а також даних Єдиного реєстру акцизних накладних та даних системи електронного адміністрування реалізації пального;– своєчасність подання податкових декларацій (розрахунків) та/або своєчасність реєстрації податкових накладних та/або розрахунків коригування до податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних, акцизних накладних та/або розрахунків коригування до акцизних накладних у Єдиному реєстрі акцизних накладних, виправлення помилок у податкових накладних та/або своєчасність сплати узгодженої суми податкового (грошового) зобов'язання виключно на підставі даних, що зберігаються (опрацьовуються) у відповідних інформаційних базах.

Продовження таблиці 2.2

1	2
<i>Документальна</i>	<ul style="list-style-type: none"> – своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених цим Кодексом податків та зборів; – дотримання валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи; – дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами)
<i>Фактична</i>	<p>дотримання норм законодавства з питань:</p> <ul style="list-style-type: none"> – регулювання обігу готівки; – порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій; – ведення касових операцій; – наявності ліцензій, свідоцтв, у тому числі про виробництво та обіг підакцизних товарів; – дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами)

Перевірки платників податків можуть проводитися в приміщенні контролюючих органів або за місцем проведення діяльності платника податків чи розташування його об'єкта власності (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Місце проведення перевірок

Вид перевірки	Місце проведення перевірки	
	в приміщенні контролюючого органу	за місцем проведення діяльності платника податків або розташування його об'єкта власності
1	2	3
<i>Камеральна</i>	+	–
<i>Документальна:</i>	+	+

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
– планова;	+	+
– позапланова;	+	+
– виїзна;	–	+
– невиїзна;	+	–
– невиїзна позапланова електронна	+	–
Фактична	–	+

Розглянемо детальніше особливості проведення визначених видів перевірок.

Камеральна перевірка проводиться посадовими особами контролюючого органу без будь-якого спеціального рішення керівника такого органу або направлення на її проведення. При цьому згода платника податків на таку перевірку та його присутність під час її проведення не обов'язкова. Камеральній перевірці підлягає вся податкова звітність суцільним порядком, інші документи, пов'язані з обчисленням податків (зборів), контролюючі органи не повинні вимагати у платника. Камеральна перевірка податкової декларації або уточнюючого розрахунку може бути проведена лише протягом 30 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку їх подання, а якщо такі документи були надані пізніше, – за днем їх фактичного подання.

За **результатами камеральної перевірки** у разі встановлення порушень **складається акт** у двох примірниках, який підписується посадовими особами такого органу, які проводили перевірку, і після реєстрації у контролюючому органі вручається або надсилається для підписання протягом трьох робочих днів платнику податків.

Документальна планова перевірка проводиться відповідно до затвердженого на поточний рік **плану-графіку перевірок**, який оприлюднюється на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову та митну політику, до 25 грудня року, що передуює року, в якому будуть проводитися такі перевірки.

До плану-графіку проведення документальних планових перевірок відбираються платники податків, які мають ризик щодо несплати податків та

зборів, невиконання іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи. Порядок формування та затвердження плану-графіку, перелік ризиків та їх поділ за ступенями визначається [12].

Періодичність проведення документальних планових перевірок платників податків визначається залежно від ступеня ризику в їх діяльності, який поділяється на високий, середній та незначний. Платники податків в залежності від ступеня ризику включаються до плану-графіка не частіше одного разу на:

- три календарні роки з незначним ступенем ризику;
- два календарні роки з середнім ступенем ризику;
- календарний рік з високим ступенем ризику.

Про проведення документальної планової перевірки платник податків повинен бути повідомлений не пізніше ніж за 10 календарних днів шляхом вручення під розписку чи передачею листом із повідомленням про вручення:

- копії наказу про її проведення;
- письмового повідомлення із зазначенням дати початку її проведення.

Підстави для проведення контролюючими органами **документальної позапланової перевірки** визначені в статті 78 [1]. Наприклад, такими підставами можуть бути:

- отримано податкову інформацію, що свідчить про порушення платником податків валютного, податкового та іншого не врегульованого [1], контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи;

- платником податків не подано в установлений строк податкову звітність та іншу документацію згідно до вимог чинного законодавства;

- платником податків подано контролюючому органу уточнюючий розрахунок з відповідного податку за період, який вже ним перевірявся;

- виявлено недостовірність даних, що містяться у податкових деклараціях, поданих платником податків і на письмовий запит контролюючого органу такий платник не надає пояснення та документальні підтвердження;

- платником податків подано контролюючому органу заперечення до акта перевірки та додаткові документи, або скаргу на прийняте за її результатами податкове повідомлення-рішення, в яких вимагається повний або частковий перегляд результатів перевірки чи скасування прийнятого за її результатами податкового повідомлення-рішення у разі, коли платник податків у своїй скарзі (запереченнях) посилається на обставини, що не були досліджені під час

перевірки, та об'єктивний їх розгляд неможливий без проведення нової перевірки;

– при отриманні скарг про ненадання платником податків податкової або акцизної накладних покупцю чи про допущення ним помилок при зазначенні обов'язкових реквізитів в таких накладних або порушення граничних термінів їх реєстрації;

– контролюючим органом вищого рівня в порядку контролю за діями (бездіяльністю) посадових осіб контролюючого органу нижчого рівня здійснено перевірку документів обов'язкової звітності платника податків або матеріалів документальної перевірки, проведеної контролюючим органом нижчого рівня, і виявлено невідповідність висновків акта перевірки вимогам законодавства або неповне з'ясування під час перевірки питань, що повинні бути з'ясовані під час перевірки для винесення об'єктивного висновку щодо дотримання платником податків вимог законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи;

– у разі отримання інформації про ухилення податковим агентом від оподаткування виплаченої (нарахованої) найманим особам (у тому числі без документального оформлення) заробітної плати, пасивних доходів, додаткових благ, інших виплат та відшкодувань, що підлягають оподаткуванню, у тому числі внаслідок неукладення платником податків трудових договорів з найманими особами згідно із законом, а також здійснення особою господарської діяльності без державної реєстрації та ін.

На початку позапланової документальної перевірки посадова особа контролюючого органу повинна надати платнику податку копію наказу про її проведення.

Слід нагадати, що планові та позапланові документальні перевірки можуть бути виїзними чи невиїзними (див. таблицю 2.3).

Документальна невиїзна позапланова електронна перевірка проводиться на підставі заяви, поданої платником податків з незначним ступенем ризику. До таких платників податків відносяться ті, що: застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності; є суб'єктами господарювання мікро-, малого та середнього підприємництва.

Строки проведення контролюючими органами планових та позапланових документальних перевірок наведені в таблиці 2.4.

Тривалість проведення документальних перевірок, робочих днів

Вид перевірки	Платники податків		
	великі підприємства	суб'єкти малого бізнесу	інші
<i>Документальна планова перевірка</i>	≤ 30	≤ 10	≤ 20
<i>Позапланова документальна перевірка</i>	≤ 15	≤ 5	≤ 10

Фактична перевірка здійснюється без попередження платника податків (особи). Така перевірка може проводитися на підставі рішення керівника (заступника, уповноваженої особи) контролюючого органу, оформленого наказом, копія якого вручається платнику податків (його уповноваженому представнику; особам, які фактично проводять розрахункові операції) під розписку до початку проведення такої перевірки, та за наявності хоча б однієї з таких підстав:

- за результатами перевірок інших платників податків виявлено факти, які свідчать про можливі порушення платником податків законодавства щодо: виробництва та обігу підакцизних товарів; здійснення ним розрахункових операцій; ведення касових операцій; наявності патентів, ліцензій та інших документів, контроль за наявністю яких покладено на контролюючі органи, та виникає необхідність перевірки таких фактів;

- отримання інформації від державних або місцевих органів самоврядування, яка свідчить про можливі порушення платником податків законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи, зокрема, щодо здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності патентів, ліцензій та інших документів, контроль за наявністю яких покладено на контролюючі органи, виробництва та обігу підакцизних товарів;

- письмового звернення покупця (споживача), оформленого відповідно до закону, про порушення платником податків порядку проведення розрахункових операцій, касових операцій, патентування або ліцензування;

– неподання суб'єктом господарювання в установлений строк обов'язкової звітності про використання реєстраторів розрахункових операцій, розрахункових книжок та книг обліку розрахункових операцій, подання їх із нульовими показниками;

– отримання інформації про порушення вимог законодавства в частині виробництва, обліку, зберігання та транспортування спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів та цільового використання спирту платниками податків, обладнання акцизних складів витратомірами-лічильниками (рівномірами-лічильниками), а також здійснення функцій, визначених законодавством у сфері виробництва і обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, пального;

– виявлення за результатами попередньої перевірки порушення законодавства з питань: регулювання обігу готівки; порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій; ведення касових операцій; наявності ліцензій, свідоцтв, у тому числі про виробництво та обіг підакцизних товарів; дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору; оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами);

– отримання інформації про використання праці найманих осіб без належного оформлення трудових відносин та виплати роботодавцями доходів у вигляді заробітної плати без сплати податків до бюджету, а також здійснення фізичною особою підприємницької діяльності без державної реєстрації.

Перед початком фактичної перевірки, з питань дотримання порядку здійснення розрахункових операцій та ведення касових операцій, посадовими особами контролюючих органів може бути проведена контрольна розрахункова операція.

Під час проведення фактичної перевірки в частині дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами), в тому числі тим, яким встановлено випробування, перевіряється наявність належного оформлення трудових відносин, з'ясовуються питання щодо ведення обліку роботи, виконаної працівником, обліку витрат на оплату праці, відомості про оплату праці працівника. Для з'ясування факту належного оформлення трудових відносин з працівником, який здійснює трудову діяльність, можуть використовуватися документи, що посвідчують особу, або інші документи, які

дають змогу її ідентифікувати (посадове посвідчення, посвідчення водія, санітарна книжка тощо).

Фактична перевірка проводиться двома і більше посадовими особами контролюючого органу у присутності посадових осіб суб'єкта господарювання або його представника та/або особи, що фактично здійснює розрахункові операції.

Під час проведення перевірки посадовими особами, які здійснюють таку перевірку, може проводитися хронометраж господарських операцій. За результатами хронометражу складається довідка, яка підписується посадовими особами контролюючого органу та посадовими особами суб'єкта господарювання або його представника та/або особами, що фактично здійснюють господарські операції.

Тривалість проведення фактичної перевірки не повинна перевищувати 10 діб. Продовження строку таких перевірок здійснюється за рішенням керівника (заступника, уповноваженої особи) контролюючого органу не більше ніж на 5 діб.

Результати документальних та фактичних перевірок оформлюються у формі акта або довідки, які підписуються посадовими особами контролюючого органу та платниками податків або їх законними представниками (у разі наявності). У разі встановлення під час перевірки порушень складається акт, якщо порушення відсутні – довідка.

Акт (довідка), складений за результатами перевірки та підписаний посадовими особами, які проводили перевірку, надається платнику податків або його законному представнику, який зобов'язаний його підписати. При цьому строк складення акта (довідки) про результати перевірки не зараховується до строку проведення перевірки.

У разі незгоди платника податків з висновками акта (довідки) перевірки, він зобов'язаний їх підписати із зауваженнями, які має право надати разом з підписаним примірником документа. Але вказані обставини порушень не звільняють платника податків від обов'язку сплати визначених контролюючим органом за результатами перевірки грошових зобов'язань.

Крім вище визначених видів перевірок, контролюючі органи з метою отримання необхідної податкової інформації при проведенні перевірки конкретного платника податків, мають право здійснювати ***зустрічні звірки*** з

його контрагентами – суб'єктами господарювання (покупцями, постачальниками тощо).

Зустрічні звірки не вважаються перевітками і в процесі їх проведення:

– здійснюється зіставлення даних, отриманих від платників податків та інших суб'єктів інформаційних відносин, з метою документального підтвердження господарських відносин з платником податків (зборів), а також підтвердження відносин, виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, що здійснювалися між ними, для з'ясування повноти їх відображення в обліку платника податків;

– забезпечується отримання податкової інформації, необхідної для визначення відповідності умов контрольованої операції згідно до п. 39.1 [1] (принципу «витягнутої руки»).

За результатами зустрічних звірок складається довідка, що надається суб'єкту господарювання у десятиденний строк. Повторне проведення зустрічних звірок контролюючими органами з одного і того самого питання заборонено.

2.5. Відповідальність суб'єктів податкового процесу

Питання відповідальності суб'єктів податкового процесу регулюються положеннями глави 11 Податкового кодексу України [1] та окремими статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення [13] і Кримінального кодексу України [14].

Так, згідно зі статтею 109 [1], *податковими правопорушеннями* є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, встановлених податковим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Вчинення платниками податків, їх посадовими особами та посадовими особами контролюючих органів порушень законів з питань оподаткування та порушень вимог, встановлених іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, тягне за собою відповідальність, передбачену [1] та іншими законами України.

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі *види юридичної відповідальності*:

- а) *фінансова*;
- б) *адміністративна*;
- в) *кримінальна*.

Фінансова відповідальність застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені.

Штрафна санкція (фінансова санкція, штраф) – плата у вигляді фіксованої суми або відсотків, що стягується з платника податку у зв'язку з порушенням ним вимог податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи.

Пеня є сумою коштів у вигляді відсотків, нарахована на суми грошових зобов'язань, не сплачених у встановлені законодавством строки.

Засади застосування та суми штрафів і пені визначені статтями 113-132 [1]. Наприклад, відповідно до положень п. 120.1 [1], за неподання або несвоєчасне подання платником податків податкової звітності передбачена фінансова відповідальність у вигляді штрафних (фінансових) санкцій, а саме:

- в розмірі 170 гривень, за кожне неподання (несвоєчасне подання) декларації (розрахунку);
- в розмірі 1020 гривень при повторному порушенні за несвоєчасне подання податкової декларації (розрахунку) платником податків незалежно від виду податку, за яке до такого платника протягом року вже було застосовано штраф за неподання (несвоєчасне подання) податкової декларації (розрахунку) та у період до одного року (до 365 або 366 днів – для високосного року) винесено податкове повідомлення-рішення.

Особливістю фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства є її компенсаційно-каральний характер, який полягає в необхідності відшкодування державі збитків, що виникли внаслідок недотримання надходжень до бюджетів всіх рівнів від податків та зборів. Тобто відповідальність за порушення податкового законодавства об'єднує дві різні моделі юридичної відповідальності: правовідновлювальну (компенсаційну) та штрафну (каральну). Саме це підкреслює стаття 112 [1], в якій зазначено, що притягнення до фінансової відповідальності платників податків за порушення законів з питань оподаткування не звільняє їх посадових осіб за наявності

відповідних підстав від притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Адміністративна відповідальність є засобом адміністративного впливу на порушників податкового законодавства із застосуванням адміністративно-правових норм. Підставою для адміністративної відповідальності за порушення податкового законодавства є наявність складу адміністративного правопорушення – винної або необережної дії (бездіяльності), що посягає на захищені законом суспільні відносини, за яку законодавством передбачена адміністративна відповідальність.

Особливостями адміністративної відповідальності є:

- застосовується до фізичних осіб та посадовців, винних у податкових правопорушеннях;
- адміністративні санкції не тягнуть за собою судимості;
- застосовується у відношенні до найменш значних податкових правопорушень (проступків), які за своїм характером відповідно до чинного законодавства не тягнуть кримінальної відповідальності;
- відсутність тяжких правових наслідків.

Діяння, за які передбачена адміністративна відповідальність за порушення податкового законодавства, визначені в [1, 13].

З усіх видів стягнень, передбачених [13], контролюючим органом надано право використовувати лише адміністративні штрафи. Розмір їх визначається положеннями [1] в межах, встановлених за скоєння відповідних правопорушень у фіксованих сумах, або в сумах, кратних певному показнику (неоподаткованому мінімуму доходів, мінімальному розміру заробітної плати).

Кримінальна відповідальність застосовується при доказі винності, протиправності, умислу та особливо тяжких наслідках податкового злочину. Кримінальна відповідальність характеризується такими особливостями:

- суб'єктами є виключно фізичні особи;
- регулюється нормами Кримінального кодексу України [14];
- встановлюється лише в судовому порядку;
- має певні процесуальні особливості.

Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) в [14] вважається злочином у сфері господарської діяльності і регулюється положеннями статті 212, зміст якої наведено у вигляді таблиці 2.5.

Зміст статті 212 «Ухилення від сплати податків, зборів
(обов'язкових платежів) [14]

Частина статті 212 [14]	Вид діянь	Види покарань
1	2	3
1	<p>Умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах</p>	<p>штраф від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
2	<p>Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у великих розмірах</p>	<p>штраф від 2 до 3 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>

Продовження таблиці 2.5

1	2	3
3	Діяння, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах	штраф від 15 тисяч до 25 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.
4	Особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами 1-2 або діяння, передбачені частиною 3 цієї статті, але до притягнення її до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня)	звільняється від кримінальної відповідальності.
5	Діяння, передбачені частинами 1-3 цієї статті, не вважаються умисним ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), якщо платник податків досяг податкового компромісу відповідно до підрозділу 9- ² розділу XX «Перехідні положення» [1].	-

Під *значним розміром коштів* розуміють суми податків (зборів), які в тисячу і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян; під *особливо великим розміром коштів* розуміють суми податків (зборів), які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Слід зазначити, що на підприємствах для порушників податкового законодавства можуть застосовувати і *дисциплінарну відповідальність* – форма впливу адміністрації підприємства за здійснення відповідальними працівниками дисциплінарних провин, пов'язаних з податковими правопорушеннями. Дані правопорушення пов'язані з невиконанням чи неналежним виконання уповноваженим працівником конкретного підприємства обов'язків з обчисленням, сплатою податків (зборів), подачею податкової звітності тощо. При невиконанні таким працівником персональних функцій у процесі обліку, розрахунку та сплати податків і зборів відповідальність настає у встановленому трудовим законодавством порядку.

Основними причинами здійснених правопорушень в облікових записях, порядку складання та подання податкової звітності є свідомі і несвідомі дії посадових осіб підприємства, які займаються обробкою інформації, пов'язаною з обчисленням податків (зборів).

Свідомі дії щодо заниження сум податків (зборів), або ухилення від їх сплати чи подачі декларації призводять до обману держави.

Несвідомі дії при підготовці інформації призводять до виникнення помилок як в облікових документах, так і в податкових деклараціях. Такими діями може бути і недбалість працівника, що призвела до порушення строків подання ним податкової звітності до контролюючих органів чи термінів сплати податків (зборів). Несвідомі дії працівників можуть бути пов'язані з їх:

- перевтомою чи стресом;
- неякісним ставленням до виконання своїх службових обов'язків;
- низьким рівнем кваліфікації тощо.

З метою уникнення випадків викривлення інформації щодо визначення сум податків (зборів), їх обліку, порушення строків здачі звітності та перерахувань до бюджету на підприємстві розробляються та затверджуються наказом відповідні заходи з дисциплінарної відповідальності посадових осіб.

2.6. Завдання для самоперевірки

2.6.1. Контрольні запитання

1. В які строки необхідно подати декларацію до податкової служби, якщо звітним (податковим) періодом вважається місяць?
2. Які нормативно-правові акти регулюють податкову систему України?

3. В якому розділі та статті Податкового кодексу України надаються тлумачення термінів (понять)?
4. Що є податковою звітністю згідно з Податковим кодексом України?
5. Які права надані платнику податків?
6. В яких випадках податкова звітність не визнається чинною та не може бути прийнятою контролюючими органами?
7. В який строк надається податкова декларація в контролюючі органи при кварталному податковому періоді?
8. З яких причин проводиться фактична перевірка та в які строки?
9. Які документи перевіряються при позаплановій невіізній перевірці?
10. Який нормативно-правовий документ регулює питання адміністрування податків?
11. На кого покладений контроль за своєчасністю сплати податків?
12. В якому розділі та статтях Податкового кодексу України розкриваються питання щодо податкових консультацій?
13. В яких випадках контролюючі органи проводять зустрічні звірки?
14. За які порушення податкового законодавства настає кримінальна відповідальність?
15. Охарактеризуйте види відповідальності за податкові правопорушення.

2.6.2. Практичні завдання

Завдання 2.1. Сформулюйте лаконічною мовою права та обов'язки платників податків (стаття 17 [1]) й посадових осіб контролюючих органів (стаття 20 [1]). Результати оформити у вигляді таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Права суб'єктів процесу оподаткування

Права	
платників податків (стаття 17 [1])	контролюючих органів (стаття 20 [1])
...	...
...	...

Завдання 2.2. Сформулюйте лаконічною мовою обов'язки платників податків (стаття 16 [1]) й посадових осіб контролюючих органів (стаття 21 [1]). Результати оформити у вигляді таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Обов'язки суб'єктів процесу оподаткування

Обов'язки	
платників податків (стаття 16 [1])	посадових осіб контролюючих органів (стаття 21 [1])
...	...
...	...

Завдання 2.3. Оформити реквізитну частину декларації акцизного податку за вихідними даними:

- підприємство: Товариство з обмеженою відповідальністю «Колос»;
- декларація звітна за вересень 2017 р.;
- вид діяльності: роздрібна торгівля підакцизними товарами;
- податковий номер платника податку – 2752639176;
- податкова адреса: 49000, м. Дніпро, вул. Технічна, буд. 27; тел. (065) 376-28-634;
- контролюючий орган: Державна податкова інспекція у Чечеловському районі м. Дніпра Головного управління ДФС у Дніпропетровській області.

Реквізитна частина декларації акцизного податку наведена в додатку А.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України зі змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Юхименко П.І. Історія економічних учень: Навч. посібник / П.І. Юхименко, Леоненко П.М. – К.: Знання-Прес, 2005. – 583 с.
3. Башнянин Г.І. Загальна економічна теорія; Спеціальна економічна теорія: Підручник. Ч.1; Ч.2 / Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведєв. – К.: Ніка-Центр; Ельга, 2002. – 527 с.
4. Іванов Ю.Б. Податкова система: Підручник / Ю.Б. Іванов, А.І Крисоватий, О.М Десятнюк. – К.: Атіка, 2006. – 920 с.
5. Орлюк О.П. Фінансова енциклопедія / О.П. Орлюк, Л.К. Воронова, І.Б. Заверуха, М.П. Кучерявенко, Н.Ю. Пришва [та ін.]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 470 с.
6. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М.: Прогресс, 1948. – 369 с.
7. Кириленко В.В. Економіка: Навч. посібник / В.В. Кириленко. - Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 193 с.
8. Економіка підприємства: Навч. посібник / за заг. ред. Л.С. Шевченко. – Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – 208 с.
9. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.К. Воронової. – 2-ге вид., перер. і доп. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.
10. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / С.В. Мочерний [та ін.]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
11. Закон України від 16.07.1999 № 996 – XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зі змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
12. Порядок формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків, затверджене наказом Міністерства фінансів України № 524 від 02.06.2015 (у редакції наказу Міністерства фінансів України № 386 від 26.03.2018). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-15#n16>.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення зі змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

14. Кримінальний кодекс України зі змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
15. Городков В.Б. Податки в Україні: від теорії до практики / В.Б. Городков, О.О. Воронська. – Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2013. – 496 с.
16. Сердюк В.М. Податковий облік: Навч. посібник / В.М. Сердюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 312 с.
17. Податковий менеджмент: Навч. посібник / А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 304 с.
18. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник / Н.М. Ткаченко. – К.: Алерта, 2013. – 982 с.
19. Бухгалтер 911. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/>
20. Бухгалтер 24 – Інформаційний бізнес портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.buh24.com.ua/>

Також рекомендується регулярно ознайомлюватись з матеріалами періодичних видань для бухгалтерів-практиків: «Все про бухгалтерський облік»; «Баланс»; «Податки та бухгалтерський облік»; «Дебет-Кредит» та ін.

Декларація акцизного податку (фрагмент)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства фінансів
України

23 січня 2015 року № 14

(у редакції наказу Міністерства
фінансів України

від 26 вересня 2016 року № 841)

Відмітка про одержання
(штамп контролюючого органу,
дата, вхідний номер)

01	ДЕКЛАРАЦІЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ	011		Звітна
		012		Звітна нова
		013		Уточнююча

02	Звітний (податковий) період						
		(місяць, рік)					

03	Звітний (податковий) період, що уточнюється						
		(місяць, рік)					

04	Платник податку _____ _____ _____
----	---

(повне найменування (прізвище, ім'я, по батькові) платника податків згідно з реєстраційними документами)

041	Податковий номер платника податку ¹ або серія та номер паспорта ²	
-----	---	--

05	Вид платника акцизного податку	відповідно до пункту 212.1 статті 212 розділу VI Податкового кодексу України (далі – Кодекс) ³										
		212.1.1	212.1.2	212.1.4	212.1.5	212.1.6	212.1.7	212.1.8	212.1.11	212.1.12	212.1.13	212.1.14

(у відповідних клітинках проставляється позначка «X»)

06	Податкова адреса _____ _____	Поштовий індекс					
		Телефон					
		Факс					
		E-mail					

Найменування контролюючого органу, до якого подається декларація акцизного податку						
--	--	--	--	--	--	--

¹Зазначається код за ЄДРПОУ платника податку або реєстраційний номер облікової картки платника податків – фізичної особи.²Серію та номер паспорта зазначають фізичні особи, які мають відмітку у паспорті про право здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта.³Платники акцизного податку заповнюють розділи та подають додатки до декларації акцизного податку лише за операціями, за якими виникають податкові зобов'язання із сплати акцизного податку. Платник акцизного податку, який відповідно до підпункту 212.1.11 пункту 212.1 статті 212 розділу VI Кодексу є суб'єктом господарювання роздрібної торгівлі, який здійснює реалізацію підакцизних товарів, заповнює та подає лише розділ Д та додаток 6 до декларації акцизного податку.

Дата подання декларації									
-------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Навчальне видання

Распопова Юлія Олександрівна
Єрьоміна Оксана Леонідівна

ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ
Частина 1. Основні засади оподаткування в Україні

Навчальний посібник

Тем. план 2018, поз. 168

Підписано до друку 30.10.2018. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Друк плоский.
Облік.-вид. арк. 2,58. Умов. друк. арк. 2,56. Замовлення № 249.

Національна металургійна академія України
49600, м. Дніпро-5, пр. Гагаріна, 4

Редакційно-видавничий відділ НМетАУ